

Is gezin nog hoeksteen van de samenleving?

Het gezin wordt vaak omschreven als de hoeksteen van de samenleving. Belangrijke waarden als vertrouwen in het leven en veerkracht worden ontwikkeld in de veilige omgeving van duurzame relaties. Daarom ook bogen bisschoppen van over de hele wereld zich onlangs over het thema in het Vaticaan. In onze samenleving lijkt deze hoeksteen almaar meer verworpen, en niet zonder risico.

SOCIALE ROL HUWELIJK IS LANG NIET UITGESPEELD

Het aantal huwelijken bereikte het laagste niveau sinds de Tweede Wereldoorlog. Sinds 1970 is de trend negatief en binnen de Europese ruimte heeft België een van de laagste huwelijks-cijfers. Er wordt niet alleen minder en later gehuwd, er is ook een gewijzigde houding tegenover huwelijk en gezin. Sinds kort worden er ook meer kinderen buiten dan binnen het huwelijk geboren.

Sofie Vanassche is gezinssociologe aan de faculteit sociale wetenschappen van de KU Leuven. „We zien inderdaad nog altijd een sterke daling van het aantal huwelijken”, stelt ze.

„Maar de trend is afgezwakt. Interessant is dat vandaag het huwelijk meer gewaardeerd wordt door hogere opgeleiden. Omstreeks 1970 waren het immers vooral zij die het aandurfden om ongehuwd te gaan samenwonen. We zien ook dat vooral zij een beroep doen op relatietherapie en bemiddeling. Zij hebben blijkbaar meer vaardigheden van zelfreflectie om zich door relatieproblemen te slaan. Omgekeerd zien we dat lager opgeleiden vaker uit de echt scheiden.”

Ongehuwd samenwonen is in onze samenleving algemeen aanvaard. Het huwelijk wordt steeds verder uitgesteld, onder meer doordat jongeren langer studeren en soms ook eerst de wereld willen verkennen voor ze zich settelen. Het verlaten van het ouderlijke huis gaat niet meer automatisch samen met het gehuwd gaan samenwonen met een partner, kort gevolgd door de komst van een eerste kind. Die volgorde is duidelijk gewijzigd.

„Toch leren de cijfers ons dat nog altijd de meerderheid van de koppels trouwt”, weet Sofie Vanassche. „Maar de gemiddelde huwelijksleeftijd stijgt. Ze ligt voor mannen op 31 jaar en voor vrouwen op 29. Onderzoek toont echter ook aan dat slechts negen procent van de jongeren he-

lemaal niet aan trouwen denkt. Het huwelijk is dus nog niet uitgespeeld.”

„Mensen die huwen, doen dat wellicht als teken van de duurzaamheid van hun relatie. Samenwonen is in dat geval een testfase voor de relatie”, vervolgt ze. „Het is overigens moeilijk om de duurzaamheid van beide te vergelijken, omdat koppels met kinderen die dertig jaar ongehuwd samenwonen, nog een uitzondering zijn.”

Een opmerkelijke vaststelling is dat mensen die zich religieus noemen, duidelijk sterker aan het huwelijk hechten en minder snel tot een echtscheiding komen.

Vanassche: „Niet-gelovigen geven zichzelf meer kans op een scheiding. Kinderen zien we als 'relatiekapitaal', maar ze brengen ook nieuwe spanningen en uitdagingen.”

Is het gezin nog een hoeksteen van de samenleving? De voorbije generaties veranderde de partnerrelatie van vorm en motief. In het traditionele gezin van de negentiende eeuw trouwde men later dan vandaag. Het gezin vormde evenzeer een economische als een sociale kern. Pas rond de Tweede Wereldoorlog triomfeerde het kerngezin waarbij mensen heel jong huwden en snel vier kinderen kregen.

In het divers geworden hedendaagse gezin zijn relaties dan weer in hoge mate voorwaardelijk geworden en is consumptie een centraal begrip. De nadruk op liefde brengt mensen samen, maar kan ook de oorzaak van een scheiding zijn.

„Mensen willen zo veel uit hun relatie halen, dat ze het opgeven als die aan kwaliteit inboet”, meent Vanassche. „Dat komt omdat liefde zo centraal staat en praktische redenen om samen te blijven minder doorwegen. Toch vragen velen zich af of er niet al te gemakkelijk uit de echt wordt gescheiden.”

Erik DE SMET

Al groeit hij wat scheef, de stam is krachtig en houdt de kruin hoog. Zo zijn duurzame relaties voor een gezin. © Imageselect

37.854	Aantal huwelijken gesloten in 2013
79.323	Aantal mensen dat in 2013 een verklaring van wettelijk samenwonen ondertekende
29	Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij een eerste huwelijk
4	Tussen 2000 en 2013 nam de gemiddelde huwelijksleeftijd met bijna 4 jaar toe
24.872	Aantal echtscheidingen in 2013
17	Op vijf jaar tijd daalde het aantal huwelijken met 17 procent
30	Op vijf jaar tijd daalde het aantal echtscheidingen met 30 procent
43,5	Gemiddelde leeftijd waarop mensen uit de echt scheiden

ALS HET DAN TOCH TOT EEN SCHEIDING KOMT

Mama aan de ene kant, papa aan de andere kant. „Je kijkt naar beide ouders en vindt dat ze allebei gelijk hebben, maar zij verwachten elk dat je aan hun kant staat. Je weet niet wat je moet doen en je staat machteloos.” De negentienjarige Sara is een van de jongeren van KAJ Gent-Eeklo die in een zelfgemaakt filmpje getuigen over de gevolgen die de echtscheiding van hun ouders op hen had.

Daarmee wil de jongerenbeweging niet alleen ouders, maar ook beleidsmakers gevoelig maken voor het standpunt van kinderen en jongeren in een uiteenvallend gezin.

De beweging voert op zaterdag 22 november overigens actie en komt dan met concrete beleidsvoorstellen om kinderen en jongeren meer te respecteren in echtscheidingsprocedures. Al te vaak voelen jongeren in een echtscheiding zich immers een soort postduif, die boodschappen moet overbrengen van de ene naar de andere ouder.

Bovendien beseffen ouders te weinig dat ook hun kinderen slachtoffer zijn van de financiële gevolgen van een echtschei-

ding. Daarover zegt Tina: „Mijn ma krijgt niets en toch zijn we daar tien dagen in de maand. Ik zou wel willen dat mijn ouders dat onderling eens rustig met elkaar bespraken.”

Co-ouderschap gold lang als de beste oplossing na een echtscheiding. Zo blijven mama en papa evenveel betrokken op hun kinderen. Toch is die regeling voor de kinderen niet altijd even wenselijk. Ze hebben twee huizen, maar minder dan voorheen een echte thuis. En altijd liggen er wel spullen op de verkeerde plek. Ewoud: „Nu ben ik te voet naar KAJ gekomen, want mijn

fiets staat bij mama en bij papa heb ik er geen. Dat is nu typisch: moet ik alles dubbel hebben of iedere keer alles meenemen?” Een jongen die op school eens zijn zwembroek niet bij had, kreeg met een snauw te horen dat hij dan maar in zijn blootje moest deelnemen aan de les.

De jongeren geven ook aan meer zelfstandig te moeten zijn en zichzelf weg te cijferen om hun ouders te sparen. Daarbij komt nog dat ze over dergelijke problemen niet makkelijk bij leeftijdgenoten

MOEILIKHEDEN OVERWINNEN, MAAKT GELUKKIG

Geloof in de duurzaamheid van relaties is essentieel voor het welzijn van mensen, zo blijkt uit onderzoek. Zeventig procent van de jongeren droomt dan ook van een huwelijk en 36 procent vindt dat ouders koste wat het kost hun huwelijk in stand moeten houden als er kinderen zijn. 72 procent van de Vlamingen vindt dat er te gemakkelijk uit de echt wordt gescheiden. Mannen en vrouwen blijken ook gelukkiger in een goede partnerrelatie, terwijl kinderen in een positief gezinsklimaat een sterke basis vinden om zich te ontplooiën en zich goed in hun vel te voelen.

Het gezin omschrijven als hoeksteen van de samenleving, is dus zeker geen overdreven stelling, die niets met conservatisme te maken heeft. Onderzoek wijst genoeg uit dat kinderen in een veilig nest een noodzakelijk basisvertrouwen ontwikkelen in de medemens en de samenleving. Van het voorbeeld van hun ouders leren ze dat het soms moeilijk is om samen te leven omdat mensen nu eenmaal zo verschillend zijn van elkaar, maar ook dat ruzies bijgelegd kunnen worden.

Intussen ontwikkelen ze de veerkracht om zelf ook moeilijkheden te boven te komen. Die relatiebekwaamheid hebben ze nodig om later zelf duurzame banden te smeden. Maar precies dat engagement van ouders om ruzies bij te leggen, al is het maar voor het welzijn van de kinderen, staat al ettelijke jaren onder almaar grotere druk (zie het artikel hiernaast). Zozeer dat in meerdere landen de overheid actief ingrijpt om de stabiliteit van relaties te ondersteunen.

Hoe ver staat het daarmee in eigen land? Kathleen Emmery van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee) deed er onderzoek naar. „Er bestaat een beperkt gesubsidieerd aanbod, maar lang niet voldoende. De media moeten dringend een correcter en realistischer beeld ophangen van het gezin en meer de boodschap geven dat inzet en bewuste keuzes belangrijk zijn in een partnerrelatie. Dat zou helpen om een tweede knelpunt weg te werken, namelijk het taboe op praten over relatieproblemen. Koppels benutten zelden de mogelijkheden om aan hun relatie te werken, voordat ze uit elkaar gaan. Hulpverleners merken dat koppels te lang wachten om hulp te zoeken, zodat het conflict zich vaak al in een vergevorderd stadium bevindt.”

„Koppels benutten zelden de mogelijkheden om aan hun relatie te werken”

Een derde knelpunt heeft te maken met de betaalbaarheid van relatietherapie. Het aanbod van de CAW's is bijna gratis, maar omdat die diensten overvraagd zijn, vormen relatieproblemen onvoldoende reden om toegang te krijgen tot een hulpverlener. Mensen worden dan doorverwezen naar zelfstandige therapeuten, maar die rekenen al gauw 30 tot 100 euro aan voor een sessie.

In het regeerakkoord engageert de Vlaamse regering zich ertoe „het taboe rond relationele conflicten te doorbreken, te zorgen voor voldoende aanbod relatieondersteuning en in te zetten op een betere bekendheid”. Een mooi voornemen, maar hoe dit precies concreet moet worden, blijft voorlopig een vraagteken.

Lieve WOUTERS

terecht kunnen. „Er scheiden veel mensen, maar toch lijkt het nog een taboe”, luidt het.

Over de positie van het kind bij scheiding schreven Claire Wiewauters en Monique Van Eyken het boek *Een week mama, een week papa? Wat kinderen echt nodig hebben bij scheiding* (Lannoo, 2014). Daarin plaatsen ze vraagtekens bij de vanzelfsprekendheid waarmee kinderen bij co-ouderschap soms voortdurend moeten verhuizen.

„Ouders willen bij echtscheiding de boodschap geven dat ze er allebei nog zijn voor hun kind”, zegt Claire Wiewauters. „Het is goed dat ouders dit zeggen, maar het is nog meer nodig om dit in de praktijk te laten zien. Een kind worstelt met het verlies van zijn thuis, en thuis is: mama en papa samen. Het rouwt om het verlies van eenheid en geborgenheid. Dat rouwproces kan gauw twee of drie jaar duren. De veerkracht van zo'n kind wordt danig op de proef gesteld.”

Wiewauters: „Meer dan ooit moet een kind dan verbondenheid kunnen ervaren. Laat het voelen dat het er niet alleen voor staat, erken zijn gevoelens en geef die een plaats. Informeer je kind ook over wat er aan de hand is en betrek het bij de praktische regelingen, zodat het voelt dat het meetelt en vat krijgt op de situatie. Vaak

schrikken ouders ervoor terug om hun kinderen het slechte nieuws te melden en weten die niet eens wat er eigenlijk aan het gebeuren is.”

Maar niet alleen de verbondenheid van ouder met kind telt, ook de manier waarop ouders verder omgaan met elkaar, is van groot belang. In het belang van het kind moeten ze zo goed mogelijk overeenkomen. Co-auteur Monique Van Eyken formuleert het scherp: „Blijven ruziemaken na scheiding is pure kindermishandeling.” „Het moet mogelijk zijn om een flexibel ouderschapsplan op te stellen, dat mee evolueert met de leeftijd en behoeften van kinderen en jongeren”, zegt Wiewauters nog. Alvast CD&V zegt voorstander te zijn van een verplicht ouderschapsplan. Zo'n plan vereist echter trajectbemiddeling, want in conflictsituaties is het niet vanzelfsprekend om samen in het belang van het kind te denken. En dat betekent dan weer: geld en middelen vinden. (tw)